

Проводити профілактику кризових ситуацій по наступних напрямках: фінансово-господарська діяльність; культура управління фірмою; інноваційна активність; моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища фірми і критерії прийняття рішень.

Висновки та пропозиції. На практиці антикризового управління стан підприємства може бути визнано як легка або глибока фінансова криза, фінансова катастрофа. У залежності від того, яка ймовірність банкрутства підприємства, розробляється план фінансового оздоровлення, внутрішні та зовнішні механізми стабілізації. До числа зовнішніх можна віднести випуск акцій, отримання додаткових кредитів, дотацій, лізинг, реструктуризація та ін. До внутрішніх відносять підвищення якості та конкурентоспроможності, скорочення собівартості, ефективне використання виробничих потужностей, скорочення інвестицій та ін. Отже, успішна реалізація антикризових заходів буде можливою лише за умови використання комплексного підходу до визначення кризової ситуації на підприємстві, який передбачає використання спеціальних методів і прийомів управління процесами попередження, переборювання та ліквідації кризи та дасть змогу сформувати ефективну систему антикризового управління на підприємстві, адекватну сучасним умовам господарювання.

Джерела та література:

1. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / З. Є. Шершньова, В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева; за заг. ред. З. Є. Шершньової. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.
2. Айвазян З. А. Антикризовое управление : сущность стабилизационной программы / З. А. Айвазян, В. В. Кириченко // Эксперт. – 2001. – № 8.
3. Асаул А. Н. Антикризовое управление корпоративными структурами в инвестиционно-строительном комплексе / А. Н. Асаул. – СПб. : ГАСУ, 2001. – 253 с.
4. Свиридов А. К. Антикризовое управление: принятие решений на краю пропасти / А. К. Свиридов // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – № 4. – С. 19-26.
5. Теория и практика антикризового управления / под ред.: С. Г. Беляева, В. И. Кошкина. – М. : Закон и право; ЮНИТИ, 2005. – 469 с.
6. Уткин Э. А. Антикризовое управление / Э. А. Уткин. – М. : Асоц. «Тандем», ЭКМОС, 1997. – 400 с.
7. Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим : [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.sf.ukrstat.gov.ua/>
8. Жадько А. О. Антикризове управління підприємством: сутність, етапи здійснення та основні антикризові заходи : [Електронний ресурс] / А. О. Жадько. – Режим доступу : <http://intkonf.org/zhadko-ao-antikrizove-upravlinnya-pidpriemstvom-sutnist-etapi-zdiysnennya-ta-osnovni-antikrizovi-zahodi/>.

Зубкова В.І., Сейдаметова Ф.Д.

УДК 658.14/.17-047.44

МЕТОДИ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Сьогодення фінансово-економічної кризи, яка охопила весь світ і торкнулася кожного суб'єкта господарювання, вимагає від всіх учасників вирішення нових завдань, пов'язаних з підтримкою та забезпеченням стабільного економічного розвитку підприємств. Подальша підприємницька діяльність суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється скороченням виробництва, гострим дефіцитом фінансових ресурсів тривалою кризою неплатежів. У більшості вітчизняних підприємств, є катастрофічне зростання питомою ваги дебіторської та кредиторської заборгованості більшість якої є простроченими. Тому практичного значення при співпраці з підприємством набуває його платоспроможність, тобто здатність своєчасно та у повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Проблему оцінки платоспроможності підприємства розглядали у своїх працях такі науковці і практики, як Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю., Журавльова Ю. Ю., Камлик М.І., Макаруч І., Непочатенко, О.А.Швиданенко Г.О, Кривов'язюк І.В, та інших.

Аналіз економічної літератури свідчить про наявність різноманітних методів оцінки платоспроможності підприємства Разом з тим, офіційні методики аналізу і оцінки результатів платоспроможності суб'єктів господарювання не носять комплексний характер і мають ряд недоліків.

Метою статті є розгляд існуючих методик платоспроможності і виявлення їх недоліків. Систематизація основних показників, що характеризують платоспроможність підприємства. Розгляд зарубіжних методик визначення платоспроможності та можливість їх застосування в Україні.

Вклад основного матеріалу. Платоспроможність – це здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці [2].

Традиційним метод визначення платоспроможності є метод фінансових коефіцієнтів. Перевагою методу фінансових коефіцієнтів є можливість узагальнення результатів на різних господарських об'єктах з метою подальшого їхнього порівняльного аналізу. Проте такий аналіз можливий за умов існування критеріальних норм (певного еталонного рівня) прийнятих коефіцієнтів [5].

Однак на сьогодні існування такого еталонного рівня видається сумнівним. Це пов'язано передусім із складною економічною ситуацією в країні, яка спричиняє певні відхилення від звичайних норм поведінки суб'єктів господарювання в процесі управління грошовими коштами. Так унаслідок існування великої

кількості податків і різного роду зборів, вітчизняні підприємства змушені демонструвати відсутність грошових коштів для податкової адміністрації, а інвестиції здійснювати поза балансом. Високий рівень інфляції спричиняє недоцільність утримувати в складі активів значну частку високоліквідних активів, які знецінюються в першу чергу, та своєчасно гасити кредиторську заборгованість. Отже, для адекватної оцінки платоспроможності потрібно адаптувати метод фінансових коефіцієнтів до особливостей вітчизняної економіки [8].

Окрім іншого, на сьогоднішній день відсутня повноцінна науково обгрунтована системна упорядкованість набору відносних показників.

Отже, основними показниками, що характеризують рівень платоспроможності підприємства є коефіцієнти платоспроможності. Визначення показників платоспроможності передбачає розрахунок відносних величин, у знаменнику яких відображаються зобов'язання підприємства, що вимагають покриття, а в чисельнику – групи ресурсів, які можуть бути використані для цього, причому ці показники використовуються лише для оцінки короткострокової платоспроможності. Відмінність методів у різних авторів пов'язана із принципами групування активів і зобов'язань. У більшості джерел наводиться наступне групування:

- активи – за ступенем зменшення ліквідності;
- пасиви групуються за ступенем терміновості їх погашення.

Недоліком такого групування активів та зобов'язань є те, що групи формуються без врахування оборотності тих чи інших статей балансу, що призводить до уніфікації групування для всіх типів підприємств. Насправді ж на всі аспекти оцінки платоспроможності впливає специфіка підприємства, його галузева належність. Тому потрібно розробити таку методичку, яка б дозволяла кожному підприємству самостійно групувати свої активи і зобов'язання в залежності від періодів їх обертання та терміновості погашення. На основі наведених групувань активів та зобов'язань, розглянемо наступні показники платоспроможності [7].

Коефіцієнт абсолютної платоспроможності показує, яка частина короткострокових зобов'язань підприємства може бути погашена за рахунок наявних абсолютно ліквідних активів (норматив 0,2 – 0,5) :

$$K_{an} = \frac{(ГК + КФВ)}{КЗ} \quad (1)$$

де: $ГК$ – грошові кошти;

$КФВ$ – короткострокові фінансові вкладення;

$КЗ$ – короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт поточної (проміжної) платоспроможності показує, яку частину поточної заборгованості підприємства може покрити в найближчій перспективі за умови повного погашення дебіторської заборгованості (норматив більше 2) :

$$K_{nn} = \frac{(ГК + КФК + ДЗ)}{КЗ} \quad (2)$$

де: $ДЗ$ – дебіторська заборгованість.

Загальний коефіцієнт покриття показує ступінь покриття короткострокових зобов'язань всіма оборотними активами підприємства, які можуть бути спрямовані на ці цілі (норматив більше 2) :

$$K_{пок} = \frac{(ГК + КФВ + ДЗ + З)}{КЗ} \quad (3)$$

де: $З$ – запаси підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості власними коштами характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової стійкості за формулою (норматив 0,1):

$$K_{зек} = \frac{(П_1 - A_1)}{A_2} \quad (4)$$

де: $K_{зек}$ – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;

$П_1$ – сума підсумку за розділом 1 пасиву балансу;

A_1, A_2 – сума підсумків за розділами, відповідно, 1 та 2 активу балансу

Він визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних коштів (реальний власний капітал) і фактичною вартістю основних коштів і інших поза оборотних активів (підсумок I розділу активу балансу) до фактичної вартості оборотних коштів, що знаходяться в наявності у підприємства, у виді виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, коштів, дебіторських заборгованостей і інших оборотних активів [3].

Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності характеризує найближчу перспективу зміни рівня платоспроможності підприємства (відновлення чи втрату). У залежності від отриманих конкретних значень $K_{пот.лік}$, $K_{зек}$ аналіз і оцінка структури балансу розвиваються по двох напрямках :

- у випадку, якщо хоча б один з цих коефіцієнтів менше гранично припустимого значення, варто визначити коефіцієнт відновлення платоспроможності за 6 місяців за такою формулою [4]:

$$K_{відновл} = \frac{K_{пот.лік}^1 + \frac{6}{T} * (K_{пот.лік}^1 - K_{пот.лік}^0)}{2} \quad (5)$$

де: $K_{пот.лік}^1$ – фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності наприкінці звітного періоду ;

$K_{пот.лік}^0$ - фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності на початку звітної періоду ;

b - період відновлення платоспроможності в місяцях ;

T - звітний період у місяцях (12 місяців) ;

Якщо коефіцієнт відновлення платоспроможності прийме значення більш 1, це свідчить про наявність реальної можливості в підприємства відновити свою платоспроможність. Якщо цей коефіцієнт виявиться менше 1-0, то в підприємства немає реальної можливості відновити свою платоспроможність .

Якщо $K_{пот.лік}^1, K_3$ більше відповідних граничних значень чи рівні їм, варто розрахувати коефіцієнт утрати платоспроможності за 3 місяці :

$$K_{відновл.} = \frac{K_{пот.лік}^1 + \frac{3}{T} * (K_{пот.лік}^1 - K_{пот.лік}^0)}{K_{пот.лік}^{норм}} \quad (6)$$

де : 3 - період утрати платоспроможності ;

T - звітний період (12 місяців) ;

$K_{пот.лік}^{норм}$ - нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності, рівне 2. [4]

Для наочного обґрунтування доцільності використання в практиці фінансового аналізу індивідуальних значень показників платоспроможності, які врахують галузеві особливості, розглянемо стан платоспроможності одного з провідних промислових підприємств Автономної Республіки Крим, за даними фінансової звітності:

Таблиця 1. Оцінка платоспроможності промислового підприємства за 2009-2011 роки.

Показники	2009 рік	2010 рік	2011 рік
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	1,3	0,4	0,4
Коефіцієнт поточної платоспроможності	7,7	5	5,4
Коефіцієнт покриття	7,7	5	5,4
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними активами	0,8	0,7	0,75
Коефіцієнт утрати платоспроможності	4	2,1	2,7

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності підприємства

Результати аналізу (табл.1) показують, що розраховані коефіцієнти платоспроможності підприємства вище рекомендованої норми. У той же самий час значне перевищення норми говорить про наявність проблем, це викликано збільшенням запасів готової продукції у зв'язку з труднощами збуту, зниженням ділової активності. Однак найближчі три місяці у підприємства відсутня загроза втрати платоспроможності.

В той самий час у зарубіжних країнах набуло поширення спеціальні статистичні методи під загальною назвою "скоринг" (to score - відзначати). У цю групу оцінки входять два емпіричних метода: credit-men і метод дискримінантних показників платоспроможності [6].

Метод Credit-Men розроблений у Франції Ж. Депеняном, що довели, що фінансова ситуація підприємства може характеризуватися 5 показниками: швидкої ліквідності, кредитоспроможності, іммобілізації власного капіталу оборотності запасів, оборотності дебіторської заборгованості.

Для кожного показника визначають нормативну величину, тобто типової коефіцієнт, який порівнюють з показником досліджуваного підприємства. Коефіцієнти рівняння (25, 25, 10, 20, 20) виражають питома вага відносного впливу кожного показника. Якщо N дорівнює 100, фінансова ситуація підприємства розглядається як нормальна, якщо N вище 100, ситуація викликає занепокоєння.[9]

Ж. Депеня вважає, що крім зовнішнього використання цього показника, його можна використовувати і для внутрішнього контролю управління підприємством синтетичним чином. Це може стати інструментом самодіагностики. Для цього підприємству необхідно поставити власну систему подібних показників. Це потребуватиме великої попереднього внутрішнього і зовнішнього дослідження, особливо для встановлення типових коефіцієнтів [6].

Метод дискримінантних показників платоспроможності в перше з'явився в США в 1960-е роки при спробі сформулювати моделі прогнозування банкрутства. Саме фундаментальне дослідження в цьому напрямку, поза сумнівом, належить Є.І. Альтману. Після цього з'явилися численні дослідження в області синтетичної оцінки фінансового стану на підприємстві з точки зору його життєздатності та безперервності господарської діяльності в короткостроковому періоді [6].

На відміну від методу credit-men, в якому коефіцієнти вибиралися суб'єктивним способом, коефіцієнти даного методу виходять в результаті дослідження згідно техніці дискримінантного аналізу. Це дослідження полягає в тому, щоб порівняти за один і той же період на основі ряду показників, які можуть бути визначальними (суб'єктивність не виключається), дві вибірки підприємств, побудованих за обсягом і/або виду діяльності, але одна з яких включає тільки підприємства, що мають труднощі з платежами, а інша - тільки "здорові" підприємства; відібрати з допомогою різних статистичних тестів коефіцієнти, що дозволяють визначити краще підприємство, представлене в одній з двох вибірок; нарешті, розробити за допомогою прийомів дискримінантного аналізу лінійну комбінацію Z з цих визначальних коефіцієнтів яка дозволяє встановити відмінності між інструментом проорокування [1].

Таким чином слід зауважити, що в західній практиці для оцінки платоспроможності підприємства все частіше рекомендується використовувати порівняльний метод, при якому розрахункові значення коефіцієнтів порівнюється з середньогалузевим. В Україні поки не існує оновленої статистичної бази

оптимальних значень показників платоспроможності підприємств різних сфер діяльності, що обумовлює необхідність пошуку інструментарію визначення допустимих (оптимальних значень для кожного підприємства).

Висновки. В умовах ринкової економіки, підтримання платоспроможності на належному рівні є надзвичайно важливим завданням для будь-якого підприємства. Низька ліквідність та платоспроможність підривають можливості здійснення нормального виробничого процесу, позбавляють можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів внаслідок низької довіри кредиторів та інших контрагентів, зумовлюють додаткові непродуктивні витрати у вигляді пені та штрафів тощо.

Оцінити стан платоспроможності підприємства, можна шляхом використання вітчизняної і зарубіжної методик. Однак досвід оцінки фінансового стану показує, що вітчизняні підприємства широко використовують стандартний підхід при аналізі ліквідності балансу і коефіцієнтний метод при оцінці поточної платоспроможності і можливості відновлення або втрати платоспроможності. А закордонні методики, не знайшли практичного застосування у практиці фінансового аналізу в результаті невідповідності ведення бухгалтерського обліку та недостатності спеціальних досліджень на галузевому рівні.

Джерела та література:

1. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
2. Журавльова Ю. Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю. Ю. Журавльова // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 116-120.
3. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності : навч. посіб. / М. І. Камлик. – К. : Центр учбової літератури, 2005 – 432 с.
4. Кривов'язюк І. В. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 374 с.
5. Макарчук І. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств і методика їх визначення / І. Макарчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 7. – С. 36-41.
6. Методи фінансової діагностики : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bizoffice.ru/afhd/metodiki/metody-finansovoy-diagnostiki.html>
7. Непочатенко О. А. Сучасні методи оцінки аграрних підприємств : [Електронний ресурс] / О. А. Непочатенко. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
8. Нестерова С. Адаптація аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств до сучасних умов господарювання : [Електронний ресурс] / С. Нестерова, М. Стегней. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
9. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово – економічної діяльності підприємства : монографія / О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2002. – 192 с.

Иванова Т.Е.

УДК 658.14/17

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К АНАЛИЗУ ОБОРОТНЫХ АКТИВОВ ПРЕДПРИЯТИЙ

Введение. Система управления оборотными активами предприятий в условиях рыночных отношений должна основываться на всестороннем (системном) анализе объекта управления. Для того, чтобы выявить причины сложившегося положения и определить пути его исправления необходимо произвести подробный анализ состояния оборотных активов - одного из основных факторов, влияющих на результаты их хозяйственной деятельности.

Цель исследования – обобщение существующих методических подходов управленческого анализа оборотных активов предприятия и выработка адаптированной к современным условиям методики их анализа.

Результаты исследования. Методические подходы к анализу оборотных активов должны базироваться на их экономической сущности и функциональной роли в процессе воспроизводства предприятия. Использование аналитического инструментария поможет получить полезную информацию для принятия решений в области управления оборотными активами, в частности для выбора политики его формирования и финансирования. В методическом плане данное положение можно выразить следующей схемой (Рис. 1).